

Pomorskie Obserwatorium Rynku Pracy

RAPORT SEKTOROWY TURYSTYKA

2007

Projekt „Pomorskie Obserwatorium Rynku Pracy” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej i budżetu państwa w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego

ZPORR
Zintegrowany Program
Operacyjny
Rozwoju Regionalnego

Pomorskie Obserwatorium Rynku Pracy

RAPORT SEKTOROWY TURYSTYKA

Redakcja:

Marcin Nowicki

Zespół autorski:

Paweł Antonowicz

Krzysztof Łapiński

Jacek Fundowicz

Marcin Peterlik

Bohdan Wyżnikiewicz

Projekt „Pomorskie Obserwatorium Rynku Pracy” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej i budżetu państwa w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego

GDAŃSK 2007

© Copyright by

Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową

80-227 Gdańsk, ul. Do Studzienki 63

tel. (058) 524-49-00

faks (058) 524-49-08

www.ibngr.edu.pl

e-mail: ibngr@ibngr.edu.pl

ISBN 978-83-89443-91-5

CIP – Biblioteka Narodowa

Pomorskie Obserwatorium Rynku Pracy : raport

sektorowy – turystyka / red. Marcin Nowicki ;

zespół aut. Paweł Antonowicz [et al.] – Gdańsk :

Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, 2007

Sektor turystyczny w województwie pomorskim

(Jacek Fundowicz, Krzysztof Łapiński, Marcin Peterlik, Bohdan Wyżnikiewicz)

Streszczenie

Znaczenie gospodarcze wąsko zdefiniowanej turystyki w województwie pomorskim nie jest zbyt wysokie. Udział sekcji „Hotele i restauracje” w wartości dodanej regionu w zasadzie nie odbiega od udziału dla całego kraju i wynosi nieco ponad 1,1 procent.

Województwo pomorskie jest jednym z regionów najchętniej odwiedzanych przez turystów krajowych w kategorii wyjazdów długookresowych. Województwo należy także do tych regionów, do których przyjeżdża najwięcej cudzoziemców w celach turystycznych.

Region pomorski jest relatywnie dobrze wyposażony w bazę noclegową. Na jego terenie mieści się 12 procent wszystkich obiektów noclegowych w Polsce, w których znajduje się 15 procent miejsc noclegowych w kraju. W 2006 roku w województwie pomorskim udzielono turystom 5,6 mln noclegów, co stanowiło 11 procent wartości ogólnopolskiej.

Liczba pracujących w pomorskim sektorze hotelarsko-gastronomicznym waha się w przedziale 17-18 tysięcy. Z danych z 2006 roku wynika, że w sektorze tym pracuje 2,5 procent ogółu pracujących w województwie pomorskim (1,8 procent w całej Polsce). Odgrywa on więc relatywnie większą rolę dla rynku pracy w tym województwie niż ma to miejsce przeciętnie w kraju.

Znaczenie województwa pomorskiego dla turystycznego rynku pracy jest większe niż jego znaczenie dla rynku ogólnokrajowego. Pracujący ogółem w województwie pomorskim stanowią 5,4 procent osób pracujących w Polsce. Z kolei pracujący w pomorskim sektorze hotelarsko-gastronomicznym stanowią 7,5 procent pracujących w tym sektorze w całym kraju.

O długookresowym rozwoju sektora hotelarsko-gastronomicznego w województwie pomorskim zadecyduje rozwój i poprawa jakości infrastruktury transportowej i turystycznej. Tego rodzaju impulsy rozwojowe pojawią się w regionie za sprawą współorganizacji przez Gdańsk EURO 2012. Dzięki wysokim nakładom inwestycyjnym w bazę noclegową i gastronomiczną, w regionie powstaną także nowe miejsca pracy.

Znaczenie turystyki w gospodarce Polski

Definicja sektora

Turystyka jest międzysektorową gałęzią gospodarki, która nie jest wyodrębniona jako oddzielna branża w Polskiej Klasyfikacji Działalności. Formy działalności gospodarczej charakterystyczne dla turystyki (lub ściśle z nią powiązane) mieszczą się w różnych sekcjach PKD. Sektor ten więc nie daje się całościowo wyodrębnić w tak przejrzysty sposób jak np. rolnictwo czy przetwórstwo przemysłowe. Z tego też powodu dokładna analiza sektora turystycznego jest utrudniona, w szczególności w ujęciu regionalnym.

Na potrzeby raportu sektor turystyczny ograniczono więc do działalności mieszczących się w zakresie sekcji H – „Hotele i restauracje” według Polskiej Klasyfikacji Działalności. Takie podejście ułatwia dokładane zbadanie sektora i pozwala na przeprowadzenie analiz w oparciu o nie budzące wątpliwości dane statystyczne¹.

¹ Dane dotyczące sekcji H są podawane przez Główny Urząd Statystyczny i nie mają one charakteru szacunkowego, jak w przypadku danych będących efektem tzw. rachunku satelitarnego turystyki.

W ramach sekcji H mieszczą się następujące działalności:

➔ **Hotelarstwo:**

- 55.1 Hotele
- 55.2 Pozostałe obiekty noclegowe turystyki i miejsca krótkotrwałego zakwaterowania, pozostałe (schroniska turystyczne, pola kempingowe, inne),

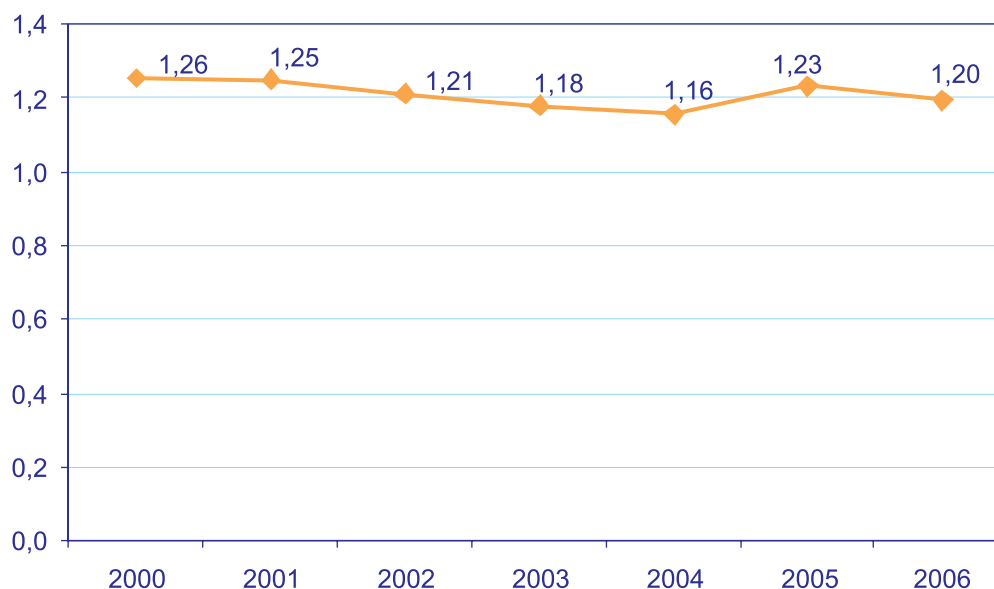
➔ **Gastronomia:**

- 55.3 Restauracje i pozostałe placówki gastronomiczne
- 55.4 Bary
- 55.5 Działalność stołówek i catering

Zatem w skład tak zdefiniowanego sektora turystycznego wchodzi hotelarstwo i gastronomia, czyli działalności związane bezpośrednio z konsumpcją turystyczną. Nie uwzględnione zostają natomiast działalności związane z transportem, jak również z obsługą ruchu turystycznego tj. działalność biur podróży, agencji turystycznych, organizatorów wycieczek i przewodników itp. Działalności te mieszczą się w zakresie sekcji I – „Transport, gospodarka magazynowa, łączność” według PKD i nie da się bezpośrednio z tej sekcji wyodrębnić tej części wartości dodanej, która jest efektem popytu turystycznego. Można natomiast stwierdzić, że ograniczenie sektora turystycznego do sekcji H pozwala na oszacowanie udziału turystyki w PKB z dużą dokładnością.

1.2 Udział sektora turystycznego w PKB

Najwyższy udział „Hoteli i restauracji” w produkcie krajowym brutto Polski w badanym okresie odnotowano w 2000 roku – sektor turystyczny przyczynił się wtedy do wytworzenia 1,26 procent PKB (liczonego jako suma wartości dodanej). W następnych latach udział ten z roku na rok zmniejszał się, osiągając minimum w 2004 roku na poziomie 1,16 procent PKB. W roku 2005 i 2006 zaobserwowano wzrost udziału turystyki w polskiej gospodarce. W 2006 roku sektor turystyczny przyczynił się do wytworzenia 1,2 procent PKB

Wykres 1.
Udział sekcji „Hotele i restauracje” w tworzeniu wartości dodanej w Polsce w latach 2000-2006

Źródło: Szacunki IBnGR na podstawie informacji z „Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych 2000-2005”, Warszawa, Czerwiec 2007. (lata 2000-2005). Dane dla roku 2006 pochodzą z Komunikatu GUS z dnia 1 X 2007 r. o skorygowaniu szacunków PKB za 2005 i 2006 r.

W badanym okresie sektor hotelarsko-gastronomiczny rozwijał się tylko w 2000 i 2005 roku wyraźnie szybciej niż cała gospodarka. W pozostałych latach rósł w tempie zbliżonym do lub wyraźnie niższym od tempa wzrostu gospodarczego. Łącznie w latach 2000-2006 sekcja H zwiększyła swoją wartość dodaną realnie o około 7 procent, podczas gdy cała gospodarka o ponad 23 procent. Niski wzrost sektora hotelarsko-gastronomicznego w badanym okresie wynikał głównie z panującej w latach 2001-2003 dekonjunktury w turystyce światowej, jak również ze spowolnienia gospodarki krajowej. Sektor turystyczny jest bowiem jednym z sektorów najbardziej wrażliwych na zmiany sytuacji gospodarczej – w okresie słabszej koniunktury reaguje silniej niż cała gospodarka.

Tabela 1.

Dynamika wzrostu wartości dodanej sekcji „Hotele i restauracje” i całej gospodarki w latach 2000-2006 (ceny stałe roku poprzedniego)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	rok poprzedni = 100						
Hotele i restauracje	106,2	98,8	95,7	100,1	105,4	104,4	102,8
Gospodarka ogółem	104,3	101,2	101,4	103,9	105,3	103,6	106,0
	rok 2000 = 100						
Hotele i restauracje	100,0	98,8	94,6	94,6	99,8	104,1	107,1
Gospodarka ogółem	100,0	101,2	102,6	106,6	112,3	116,3	123,3

Źródło: Szacunki IBnGR na podstawie danych GUS z Roczników statystycznych 2004 i 2005 (rozdz. Rachunki narodowe). Dane dla roku 2006 pochodzą z Komunikatu GUS z dnia 1 X 2007 r. o skorygowaniu szacunków PKB za 2005 i 2006 r.

Powyższe informacje wskazują na to, iż tak zdefiniowany sektor turystyczny (sekcja H) nie odgrywa istotnej roli w gospodarce. Inaczej natomiast rzecz się przedstawia, gdy pod uwagę weźmie się gospodarkę turystyczną, która swym zakresem obejmuje nie tylko usługi związane z zakwaterowaniem i wyżywieniem, ale także produkcję dóbr i usług, ściśle bądź częściowo uzależnionych od ruchu turystycznego (w tym działalność transportową). Gospodarka turystyczna obejmuje więc sektor turystyczny poszerzony o inne działalności związane pośrednio z turystyką (tzw. gospodarcze otoczenie turystyki). Według szacunków Międzynarodowej Rady do spraw Turystyki i Rekreacji (WTTC) gospodarka turystyczna charakteryzuje się znacznie większym udziałem w PKB niż sektor turystyczny. Szacuje się, że w Polsce w latach 2002-2007 udział ten wahał się od 7,3 do 8,6 procent. Powyższe zestawienie pokazuje, iż duża część wkładu gospodarki turystycznej w PKB pochodzi z otoczenia gospodarczego turystyki (czyli tej części gospodarki turystycznej, która nie wchodzi w skład sektora turystycznego). Jest to głównie produkcja tego rodzaju dóbr i usług, które nie podlegają bezpośredniej konsumpcji turystycznej, ale umożliwiają świadczenie usług turystycznych, które tej konsumpcji podlegają. Są to zatem różne formy działalności przemysłowej (np. produkcja środków transportu, sprzętu rekreacyjnego itp.), jak również różnego rodzaju usługi (np. budowa infrastruktury turystycznej, usługi finansowe itp.). W skład otoczenia gospodarczego turystyki wchodzi też produkcja tych dóbr i usług, które są konsumowane przez turystów, ale niekoniecznie są to typowe dobra lub usługi turystyczne (np. produkcja różnego rodzaju artykułów spożywczych, usługi fryzjerskie itp.).

Nakłady inwestycyjne

Wartość nakładów inwestycyjnych w sekcji „Hotele i restauracje” w 2005 roku w Polsce wyniosła w cenach bieżących 1,13 mld złotych. Stanowiło to około 0,9 procent nakładów inwestycyjnych w całej gospodarce. W latach 2001-2005 średni udział sektora w inwestycjach polskiej gospodarki wyniósł około 1 procenta. Udział ten zatem jest nieco mniejszy niż udział sektora w PKB.

Tabela 2.
Dynamika nakładów inwestycyjnych w całej gospodarce i sekcji „Hotele i restauracje” w latach 2001-2005 (ceny stałe roku poprzedniego)

	2001	2002	2003	2004	2005	
	rok poprzedni = 100					2000 = 100
Hotele i restauracje	88,4	67,2	100,5	91,4	107,6	58,7
Gospodarka ogółem	90,5	90,0	100,6	106,5	107,7	94,0

Źródło: „Środki trwałe w gospodarce narodowej w 2003 i 2005 roku”, GUS.

W latach 2001-2005 inwestycje w sektorze hotelarsko-gastronomicznym rosły wolniej. Swoją dynamiką zbliżyły się do dynamiki krajowej jedynie w roku 2003 i 2005. Na przestrzeni lat 2000-2005 poziom inwestycji w polskiej gospodarce zmniejszył się realnie o 6 procent. W sekcji „Hotele i restauracje” spadek ten był jeszcze większy i wyniósł ponad 31 procent. Główną przyczyną tak dużego spadku było załamanie inwestycji w turystyce w roku 2002.

Sektor turystyczny w województwie pomorskim

Udział w PKB regionu

Wąsko zdefiniowana turystyka nie odgrywa w województwie pomorskim tak znaczącej roli jakby się mogło wydawać. Udział sekcji „Hotele i restauracje” w wartości dodanej regionu w zasadzie nie odbiega od udziału dla całego kraju. Według danych GUS w 2005 roku sektor hotelarsko-gastronomiczny przyczynił się do wytworzenia nieco ponad 1,1 procent PKB w Polsce². Podobny udział odnotowano w województwie pomorskim.

Tabela 3.
Udział sekcji „Hotele i restauracje” w wartości dodanej ogółem w województwie Pomorskim i w całej Polsce

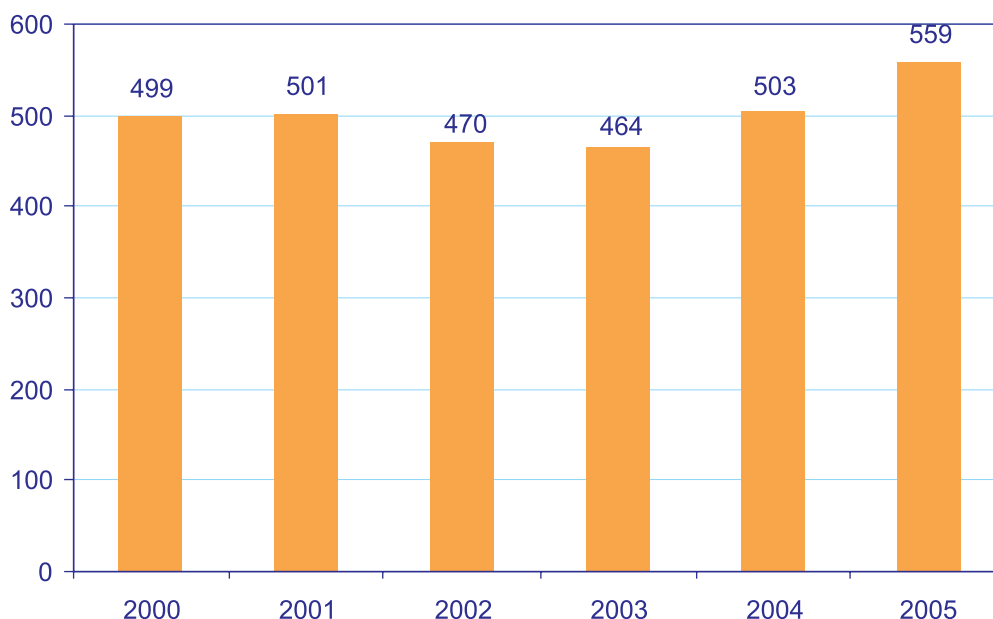
	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Polska	1,29%	1,18%	1,12%	1,08%	1,07%	1,13%
Pomorskie	1,34%	1,29%	1,15%	1,11%	1,09%	1,14%

Źródło: Obliczenia IBnGR na podstawie informacji z Banku Danych Regionalnych, strona internetowa GUS; <http://www.stat.gov.pl>.

Wartość dodana sekcji „Hotele i restauracje” w latach 2000-2005 w województwie pomorskim wyniosła średnio 500 milionów złotych. Po minimum, które zostało osiągnięte w 2003 roku, „turystyczny PKB” regionu zaczął wzrastać. W 2005 roku wyniósł on 559 milionów złotych, co stanowiło najwyższą wartość w badanym okresie. Tempo wzrostu sektora było jednak zbyt wolne, aby wraz ze wzrostem wartości dodanej, nastąpił jednoczesny wzrost znaczenia turystyki w regionie.

² Udział ten różni się od informacji zaprezentowanej na wykresie 1 (o 0,1 procenta). Rozbieżność wynika z wykorzystania innego źródła danych. Zabieg ten cel miał na celu zapewnienie porównywalności danych ogólnokrajowych z danymi dla regionu pomorskiego.

Wykres 2.
Wartość dodana sekcji „Hotele i restauracje” w województwie pomorskim w latach 2000-2005 (ceny bieżące)

Źródło: Bank Danych Regionalnych, strona internetowa GUS; <http://www.stat.gov.pl>.

Tabela 4.
Udział województwa pomorskiego w tworzeniu wartości dodanej ogółem i sekcji „Hotele i restauracje” w latach 2000-2005.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Wartość dodana ogółem	5,63%	5,57%	5,69%	5,63%	5,60%	5,65%
Hotele i restauracje	5,83%	6,10%	5,88%	5,75%	5,72%	5,69%

Źródło: Obliczenia IBnGR na podstawie informacji z Banku Danych Regionalnych, strona internetowa GUS; <http://www.stat.gov.pl>.

Znaczenie województwa pomorskiego dla wąsko zdefiniowanej turystyki krajowej, liczonego w kategoriach wartości dodanej, jest nieco większe niż ogólnopolskie znaczenie gospodarcze regionu. W latach 2000-2005 produkt krajowy brutto województwa pomorskiego stanowił średnio około 5,6 procent krajowego PKB. Z kolei średni udział województwa w „turystycznym PKB” był wyższy i wyniósł 5,8 procent. Paradoksalnie odsetek ten daje regionowi ósme miejsce w Polsce, czyli niższe niż pod względem udziału w PKB (siódme miejsce w Polsce).

Ruch turystyczny w regionie

Województwo pomorskie jest jednym z regionów najchętniej odwiedzanych przez turystów krajowych. W kategorii wyjazdów długookresowych (minimum 5 dni) ustępuje ono jedynie Mazowieckiemu. W 2006 roku wyjazdy do województwa pomorskiego (lub do kilku województw, w tym pomorskiego) stanowiły około 13 procent długookresowych wyjazdów krajowych.

W roku 2001 województwo pomorskie było także wiceliderem, ale wtedy ustępowało województwu małopolskiemu. W kolejnych latach (2002-2004) nastąpiła zmiana tej sytuacji i Pomorskie stało się najczęściej wybieranym docelowym miejscem długookresowych wyjazdów Polaków. Z powodu wzrostu znaczenia

turystycznego Mazowsza w latach 2005-2006, województwo pomorskie mimo wzrostu liczby przyjazdów długookresowych, przestało być pod tym względem najważniejszym regionem.

Tabela 5.
Rozmieszczenie krajowego ruchu turystycznego (wyjazdy długookresowe) w latach 2001-2006
(mln wizyt)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ogółem liczba podróży	17,4	18,0	17,2	14,6	14,7	16,9
Dolnośląskie	1,0	1,1	1,1	1,1	1,2	1,2
Kujawsko-pomorskie	0,9	1,1	1,1	1,0	1,1	1,2
Lubelskie	0,8	0,8	0,8	0,6	0,8	0,6
Lubuskie	0,4	0,5	0,4	0,5	0,4	0,3
Łódzkie	0,6	0,9	0,5	0,4	0,5	0,7
Małopolskie	2,3	1,7	1,8	1,7	1,6	1,7
Mazowieckie	1,9	1,9	1,7	1,6	1,9	2,5
Opolskie	0,2	0,3	0,3	0,2	0,1	0,3
Podkarpackie	0,7	1,3	1,1	1,3	1,2	1,1
Podlaskie	0,4	0,5	0,6	0,4	0,3	0,4
Pomorskie	2,2	2,0	2,3	1,8	1,9	2,2
Śląskie	1,0	1,4	1,4	1,5	1,0	1,2
Świętokrzyskie	0,8	0,9	0,5	0,4	0,4	0,3
Warmińsko-mazurskie	1,3	1,3	1,4	1,0	0,8	1,2
Wielkopolskie	1,0	0,8	1,1	0,8	0,8	1,1
Zachodniopomorskie	1,9	1,9	1,9	1,3	1,4	1,7

Źródło: Instytut Turystyki, <http://www.intur.com.pl>.

Pod względem wyjazdów krótkookresowych (2-4 dni) sytuacja w regionie przedstawia się nieco inaczej. Województwo w 2006 roku znalazło się w drugiej połowie rankingu na równi z województwami podlaskim i podkarpackim. Jeszcze w 2003 roku województwo pomorskie należało do regionów najczęściej wybieranych jako miejsce wyjazdów weekendowych. Jednakże w ciągu trzech kolejnych lat (2004-2006) nastąpił ogólny spadek liczby krótkookresowych wyjazdów krajowych – w skali kraju ogółem o 31 procent, a w skali województwa pomorskiego o 60 procent. Zjawisko to należy tłumaczyć zmieniającymi się trendami w krajowym ruchu turystycznym. Województwa, które obfitują w atrakcje z zakresu turystyki wodnej coraz częściej są wybierane jako miejsca docelowe przede wszystkim wyjazdów długookresowych. Potwierdza to przykład województwa pomorskiego, a także warmińsko-mazurskiego i zachodniopomorskiego.

Tabela 6.
Rozmieszczenie krajowego ruchu turystycznego (wyjazdy krótkookresowe) w latach 2001-2006 (mln wizyt)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ogółem liczba podróży	36,4	36,2	31,2	25,0	21,2	21,6
Dolnośląskie	2,5	2,8	1,7	2,0	1,7	1,8
Kujawsko-pomorskie	1,8	2,0	1,9	1,7	1,6	1,5
Lubelskie	1,5	2,4	2,4	1,4	0,8	1,5
Lubuskie	1,1	0,8	0,9	1,4	0,5	0,8
Łódzkie	1,9	1,8	1,3	1,0	0,8	0,9
Małopolskie	3,3	3,6	3,0	2,1	2,2	2,1
Mazowieckie	4,6	5,4	4,7	3,5	3,9	3,0
Opolskie	1,6	1,3	0,9	0,6	0,3	0,4
Podkarpackie	1,0	1,8	1,6	1,7	1,3	1,0
Podlaskie	2,4	1,4	1,3	0,6	0,7	1,0
Pomorskie	2,4	2,0	2,5	1,7	1,3	1,0
Śląskie	3,9	3,6	2,6	2,1	1,8	1,9
Świętokrzyskie	1,6	1,7	1,1	0,9	0,6	0,6
Warmińsko-mazurskie	1,3	1,3	1,2	0,9	0,8	0,9
Wielkopolskie	3,2	2,7	2,6	2,6	2,2	2,1
Zachodniopomorskie	2,3	1,6	1,7	1,3	1,0	1,3

Źródło: Instytut Turystyki, <http://www.intur.com.pl>.

Województwo pomorskie nie odgrywa znaczącej roli pod względem przyjazdów osób z zagranicy. Z badań Instytutu Turystyki (IT) wynika, że w 2006 roku region pomorski odwiedziło 7 procent przyjezdnych z zagranicy. Daje to regionowi siódmą lokatę w skali kraju za województwami: mazowieckim (26 procent), lubelskim i wielkopolskim (po 11 procent), dolnośląskim i małopolskim (po 10 procent) oraz podlaskim (8 procent). Statystyki te oczywiście obejmują także osoby, które przyjechały do Polski w celach innych niż turystyczne. Z badań IT wynika jednak, że spośród osób przyjezdnych do regionu pomorskiego najwięcej jest tych, które przyjechały w celach turystycznych. Z kolei w województwach mazowieckim i wielkopolskim dominują wyjazdy służbowe (biznesowe), a w podlaskim i lubelskim wyjazdy na zakupy.

Baza noclegowa w regionie

Województwo pomorskie, jako region atrakcyjny turystycznie, jest relatywnie dobrze wyposażone w bazę noclegową. Według danych GUS na koniec 2006 roku w województwie funkcjonowało około 800 obiektów noclegowych. Stanowiło to blisko 12 procent wszystkich obiektów noclegowych w Polsce. W latach 2001-2006 udział ten zwiększył się mimo ogólnego spadku liczby obiektów noclegowych w regionie.

Tabela 7.
Liczba obiektów zakwaterowania zbiorowego w województwie pomorskim w latach 2001-2006

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Pomorskie	865	793	787	800	788	797
Polska = 100	11,4%	11,2%	11,1%	11,5%	11,7%	11,9%

Źródło: „Turystyka w 2006 r.” i wcześniejsze (2001-2004), GUS.

Baza noclegowa w regionie pomorskim dysponuje blisko 84 tysiącami miejsc noclegowych. Zatem przeciętnie na jeden obiekt przypada ponad 100 miejsc noclegowych. Ze statystyk GUS wynika, że w województwie znajduje się blisko 15 procent miejsc noclegowych w kraju. Oznacza to, że w regionie znajduje się relatywnie więcej obiektów wielopokojowych niż przeciętnie w Polsce.

Tabela 8.

Liczba miejsc noclegowych w obiektach zakwaterowania zbiorowego w województwie pomorskim w latach 2001-2006 (w tys.)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Pomorskie	94,0	88,0	87,0	87,3	85,3	83,9
Polska = 100	14,9%	14,6%	14,6%	14,9%	15,0%	14,6%

Źródło: „Turystyka w 2006 r.” i wcześniejsze (2001-2004), GUS.

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w województwie pomorskim w latach 2002-2006 wzrósł, jednak relatywnie mniej niż w całej Polsce. Do wzrostu wykorzystania miejsc przyczynił się między innymi spadek liczby dostępnych miejsc noclegowych w regionie (o 4 tys.).

Tabela 9.

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w obiektach zakwaterowania zbiorowego w Polsce i województwie pomorskim w latach 2001-2006

	2002	2003	2004	2005	2006
Pomorskie	34,5	35,0	34,5	35,7	36,8
Polska	32,9	33,6	33,8	35,0	36,4

Źródło: Bank Danych Regionalnych, strona internetowa GUS; <http://www.stat.gov.pl>.

Według danych GUS w 2006 roku na terenie województwa pomorskiego udzielono noclegu 1,42 mln osób, co stanowiło 8,1 procent korzystających z noclegów w całym kraju. Mimo wzrostu liczby korzystających, krajowe znaczenie regionu pod tym względem, na przestrzeni lat 2001-2006 zmniejszyło się o 0,5 punktu procentowego. Oznacza to, że tendencja wzrostowa w regionie była słabsza niż miało to miejsce przeciętnie w kraju.

Tabela 10.

Korzystający z noclegów w obiektach zakwaterowania zbiorowego w województwie pomorskim w latach 2002-2006

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Pomorskie	1,22	1,22	1,26	1,31	1,35	1,42
Polska = 100	8,6%	8,6%	8,6%	8,3%	8,1%	8,1%

Źródło: Bank Danych Regionalnych, strona internetowa GUS; <http://www.stat.gov.pl>.

W województwie pomorskim w 2006 roku udzielono 5,6 mln noclegów. Stanowiło to 11 procent noclegów udzielonych w całej Polsce. Pasuje to region w ścisłej czołówce krajowej – więcej noclegów udzielono tylko w województwie zachodniopomorskim i małopolskim. Podobnie jak w przypadku korzystających z noclegów – mimo wzrostu liczby udzielonych noclegów, krajowe znaczenie regionu zmniejszyło się.

Tabela 11.**Liczba udzielonych noclegów w obiektach zakwaterowania zbiorowego w województwie pomorskim w latach 2002-2006**

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Pomorskie	5,35	5,11	5,21	5,14	5,25	5,57
Polska = 100	11,6%	11,6%	11,5%	11,0%	10,8%	10,9%

Źródło: Bank Danych Regionalnych, strona internetowa GUS; <http://www.stat.gov.pl>.

Rynek pracy w turystyce*Zatrudnienie i wydajność pracy w turystyce w Polsce*

Według danych GUS, na koniec 2006 roku liczba pracujących w sekcji „Hotele i restauracje” wyniosła blisko 229 tysięcy. Stanowiło to około 1,8 procent pracujących w gospodarce narodowej ogółem. Na początku badanego okresu (w 2002 r.) liczba pracujących była mniejsza i wyniosła około 211 tysięcy. Oznacza to, że w sekcji „Hotele i restauracje” liczba pracujących zwiększyła się o 8,4 procent. Dla porównania wzrost liczby pracujących w całej gospodarce był niższy i wyniósł 5,9 procent. Sekcja H ma więc relatywnie większe znaczenie dla rynku pracy niż wynosi jej znacznie ogólnogospodarcze.

Tabela 12.**Liczba pracujących w turystyce w Polsce w latach 2002-2006 (w tysiącach osób)**

	2002	2003	2004	2005	2006
Hotele i restauracje	211	214	218	221	229
Gospodarka turystyczna	986	940	1 037	1 068	1 128

Źródło: Szacunki IBnGR na podstawie informacji z Banku Danych Regionalnych, strona internetowa GUS; <http://www.stat.gov.pl>, World Travel & Tourism Council, <http://www.wttc.org>.

Turystyka jest sektorem usługowym, który ze względu na swój interdyscyplinarny charakter generuje miejsca pracy nie tylko w sektorze końcowej konsumpcji turystycznej, ale także w sektorze produkcyjnym. Bezpośrednio wpływa zatem na zatrudnienie przy obsłudze środków transportu, produkcji sprzętu sportowo-turystycznego, produkcji autokarów, budowie obiektów turystycznych, produkcji odzieży i obuwia sportowego itp. Pośrednio zaś oddziałuje na liczbę pracujących przy produkcji i przetwórstwie żywności, sprzedaży paliw, produkcji samochodów osobowych itd. Zatem znaczenie turystyki dla rynku pracy jest znacznie większe niż znaczenie samej sekcji H. Według szacunków WTTC w gospodarce turystycznej liczba pracujących w 2006 roku wyniosła około 1,1 miliona osób co stanowiło 8,5 procent ogółu pracujących w Polsce. Dane zaprezentowane w tabeli 12 wskazują, iż na jedno miejsce pracy w sekcji H, przypadają co najmniej 3 miejsca pracy w otoczeniu gospodarczym turystyki.

Wykorzystując prezentowane wcześniej informacje, dla tak zdefiniowanego sektora turystycznego (sekcja H) można obliczyć wskaźnik wydajności pracy i porównać go z analogicznym wskaźnikiem dla całej gospodarki. Miarą wydajności pracy w tym przypadku będzie wartość dodana na jednego pracującego.

Tabela 13.
Wydajność pracy w całej gospodarce i w sekcji „Hotele i restauracje” w latach 2002-2006

Sektor	Rok	Pracujący w GN (w tys.)	Wartość dodana (w mln zł, ceny bieżące)	Wydajność pracy (w tys. zł na 1 pracującego)	Dynamika wydajności pracy (rok 2002 =100)
Hotele i restauracje	2002	211	8,7	41,1	100,0
	2003	214	8,8	41,0	99,7
	2004	218	9,5	43,6	106,1
	2005	221	10,7	48,4	117,7
	2006	229	11,1	48,4	117,7
Cała gospodarka	2002	12 486	715 072	57,3	100,0
	2003	12 332	744 357	60,4	105,4
	2004	12 413	821 665	66,2	115,6
	2005	12 576	866 329	68,9	120,3
	2006	13 200	931 343	70,6	123,1

Źródło: Obliczenia IBnGR na podstawie informacji z Banku Danych Regionalnych, strona internetowa GUS; <http://www.stat.gov.pl>; Szacunki IBnGR na podstawie informacji z „Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych 2000-2005”, Warszawa, Czerwiec 2007. (lata 2000-2005). Dane dla roku 2006 pochodzą z Komunikatu GUS z dnia 1 X 2007 r. o skorygowaniu szacunków PKB za 2005 i 2006 r.

Wydajność pracy w sekcji „Hotele i restauracje” w Polsce jest o około 45 procent niższa od przeciętnej wydajności pracy w całej gospodarce. Oznacza to, że do wytworzenia określonej jednostki PKB w samej turystyce, trzeba zatrudnić o ponad 30 procent więcej osób niż wymagałoby wytworzenie tej samej jednostki PKB w gospodarce krajowej. Turystyka jest więc sektorem bardziej pracochłonnym niż wiele innych działów w polskiej gospodarce.

Zaprezentowane informacje wskazują też na inne zjawisko. Różnica w tak liczonej wydajności pracy, w ostatnich latach się zwiększyła. W latach 2002-2006 wydajność pracy w całej gospodarce wzrosła o 23 procent, a w sekcji „Hotele i restauracje” o blisko 18 procent. Oznacza to, że branże turystyczne są działalnościami, w których wydajność pracy wzrasta wolniej, niż przeciętnie w całej gospodarce.

Pracujący w turystyce w województwie pomorskim

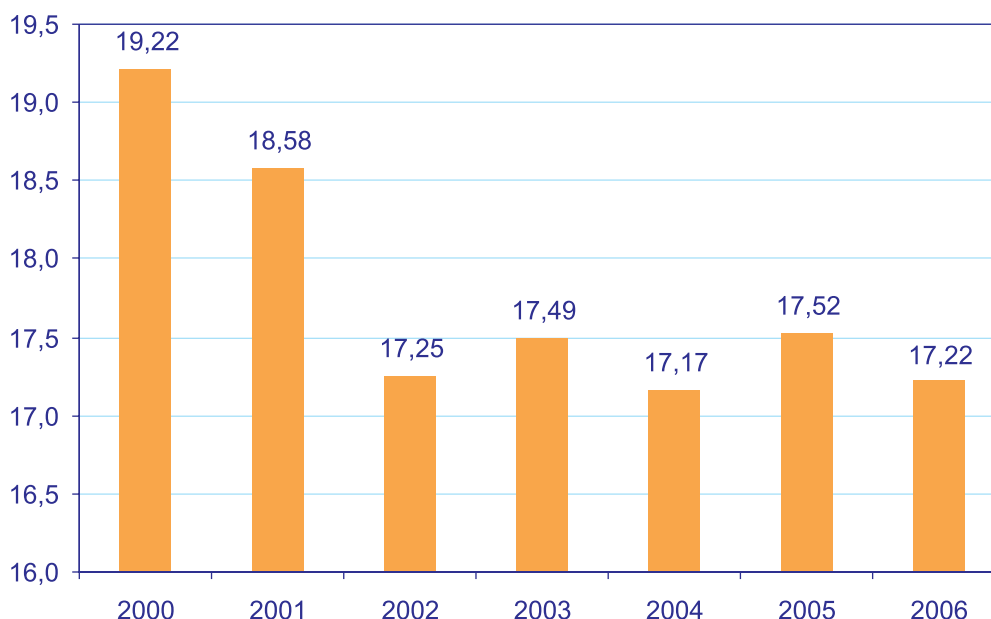
Sektor hotelarsko-gastronomiczny odgrywa relatywnie większą rolę dla rynku pracy w województwie pomorskim niż ma to miejsce przeciętnie w Polsce. Z danych z 2006 roku wynika, że w sektorze tym pracuje 2,5 procent ogółu pracujących w województwie pomorskim. W całej Polsce natomiast odsetek ten jest mniejszy i wynosi 1,8 procent.

W porównaniu z rokiem 2002 można zaobserwować tendencję nieznacznego spadku znaczenia turystyki dla rynku pracy w regionie (o 0,1 punktu procentowego). Z kolei ogólnie w Polsce w tym samym okresie nastąpił wzrost znaczenia tego sektora.

Tabela 14.
Udział sekcji „Hotele i restauracje” w pracujących ogółem w województwie pomorskim i w całej Polsce w latach 2002-2006

	2002	2003	2004	2005	2006
Polska	1,7%	1,7%	1,8%	1,8%	1,8%
Pomorskie	2,6%	2,7%	2,6%	2,6%	2,5%

Źródło: Obliczenia IBnGR na podstawie informacji z Banku Danych Regionalnych, strona internetowa GUS; <http://www.stat.gov.pl>.

Wykres 3.
Pracujący ogółem sekcji „Hotele i restauracje” w województwie pomorskim w latach 2000-2006 (w tys. osób)

Źródło: Bank Danych Regionalnych, strona internetowa GUS; <http://www.stat.gov.pl>.

W sekcji „Hotele i restauracje” w 2006 roku w województwie pomorskim pracowało 17,2 tysiąca osób. Po spadkowej tendencji z lat 2000-2002 w sektorze została osiągnięta względna stabilizacja poziomu zatrudnienia. W latach 2003-2006 liczba pracujących w sektorze w regionie zmieniała się nie więcej niż o około 350 osób. Względnie stabilny poziom zatrudnienia szedł w parze ze wzrostem liczby udzielonych noclegów. Oznacza to poprawę wydajności pracy i efektywności gospodarowania w tym sektorze w regionie.

Tabela 15.
Udział województwa pomorskiego w pracujących w sekcji „Hotele i restauracje” i w całej gospodarce w latach 2002-2006.

	2002	2003	2004	2005	2006
Cała gospodarka	5,3%	5,3%	5,3%	5,3%	5,4%
Hotele i restauracje	8,2%	8,2%	7,9%	7,9%	7,5%

Źródło: Obliczenia IBnGR na podstawie informacji z Banku Danych Regionalnych, strona internetowa GUS; <http://www.stat.gov.pl>.

Znaczenie województwa pomorskiego dla turystycznego rynku pracy jest większe niż jego znaczenie dla rynku ogólnokrajowego. Pracujący ogółem w województwie pomorskim stanowią 5,4 procent osób pracujących w Polsce. Dla turystyki odsetek ten jest większy i wynosi 7,5 procent, co oznacza względne wyspecjalizowanie pracujących w regionie w świadczeniu usług turystycznych.

Na podstawie danych z lat 2002-2006 można zaobserwować tendencję spadkową udziału województwa pomorskiego w pracujących w sekcji „Hotele i restauracje”. Z jednej strony zjawisko to wynika z relatywnego wzrostu zatrudnienia w regionie w innych sektorach gospodarczych. Z drugiej strony jest powodowane wzrostem zatrudnienia w turystyce w innych regionach (podczas, gdy w województwie pomorskim nastąpiła jego względna stabilizacja).

Sezonowość zatrudnienia i zjawisko „szarej strefy” w turystyce

Sezonowość zatrudnienia w turystyce wynika ze zmian popytu na usługi turystyczne w ciągu roku. W regionach nastawionych na turystykę wodną jak np. województwo pomorskie lub warmińsko-mazurskie ruch turystyczny przyjmuje największe natężenie od maja do sierpnia. Pojawia się wtedy potrzeba zatrudnienia dodatkowych osób do obsługi większej liczby turystów.

Z badań przeprowadzonych przez Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur wynika, że maksymalne wielkości sezonowego zatrudnienia w sekcji „Hotele i restauracje” są mniejsze niż w innych sektorach podlegających sezonowości, jak np. budownictwo czy rolnictwo³: „Przeprowadzone szacunki wskazują na liczbę pracujących sezonowo od kilku (w skali miesiąca) do kilkunastu (w skali kwartału) tysięcy osób w skali całego kraju”. Przy założeniu, że udział województwa pomorskiego w liczbie pracowników sezonowych w turystyce odpowiada mniej więcej udziałowi regionu w liczbie pracujących w sekcji „Hotele i restauracje”, można oszacować, że w sezonie turystycznym (w skali kwartału) liczba osób sezonowo zatrudnionych w tej sekcji w regionie może wynosić od 1000 do 1500 osób. Trzeba jednak zaznaczyć, że tak przeprowadzone szacunki mogą być nieco zawyżone. Z danych GUS z 2007 roku⁴ wynika, że w sektorze przedsiębiorstw w sektorze hotelarsko-gastronomicznym w województwie pomorskim, reprezentującym około 25 procent pracujących w sekcji H w regionie, różnica między minimalną (4388 osób w kwietniu), a maksymalną liczbą pracujących (4522 w sierpniu) wyniosła zaledwie 134 osoby. Informacje te pokazują, że wbrew pozorom zatrudnienie w sektorze turystycznym w regionie może nie podlegać zbyt dużej sezonowości.

Większe znaczenie od sezonowości dla turystycznego rynku pracy ma zjawisko „szarej strefy”. Według badań GUS około 0,3 procent PKB powstaje na skutek prowadzenia działalności hotelarskiej lub gastronomicznej w szarej strefie⁵. Zatem w szarej strefie wytwarzane jest około 1/4 wartości dodanej sekcji „Hotele i restauracje”⁶. GUS szacuje także, że około 2/3 PKB pochodzącego z szarej strefy powstaje poprzez zaniżanie rzeczywistej produkcji dóbr i usług przez podmioty zarejestrowane (innymi słowy są to dochody ukrywane przed organami administracji państwowej). Z kolei 1/3 PKB szarej strefy jest wynikiem wykonywania pracy nierejestrowanej. Przy założeniu, że współczynniki te można również odnieść do szarej strefy w sektorze turystycznym – można oszacować, że około 8 procent wartości dodanej sekcji „Hotele i restauracje” jest wynikiem aktywności pracowników pracujących „na szaro”. Oznacza to, że teoretycznie w sektorze turystycznym mogłoby pracować nawet od 9 do 10 procent osób więcej, niż pokazują oficjalne dane statystyczne (byłoby to około 20 tys. osób w skali kraju i około 1,5 tysiąca osób w województwie pomorskim). W rzeczywistości rozmiary tak szacowanego zatrudnienia są prawdopodobnie mniejsze – głównie ze względu na fakt, że do szarej strefy wlicza się także nieewidencjonowaną część pracy wykonywanej przez osoby zarejestrowane.

Perspektywy rozwoju sektora turystycznego do roku 2020

O długookresowym rozwoju sektora hotelarsko-gastronomicznego i zmianie jego znaczenia gospodarczego w Polsce będzie głównie decydować wysokość tempa wzrostu gospodarczego i związany z nim wzrost poziomu dochodów w społeczeństwie. Dodatkowymi czynnikami będą rozwój i poprawa jakości infrastruktury transportowej i turystycznej oraz zwiększony napływ turystów zagranicznych.

Niezwykle istotnym czynnikiem, który w najbliższych latach będzie determinować rozwój sektora turystycznego, będzie również organizacja przez Polskę Piłkarskich Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej EURO 2012. Przygotowania do mistrzostw będą bowiem wymagały poniesienia nakładów inwestycyjnych na niespotykaną dotąd skalę. Znaczna ich część będzie istotna z punktu widzenia intensyfikacji ruchu turystycznego. W szczególności chodzi o inwestycje w infrastrukturę transportową i bazę noclegową.

³ „Charakterystyka i ocena stanu faktycznego zatrudnienia pracowników sezonowych w turystyce”, Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur, Warszawa, październik 2007.

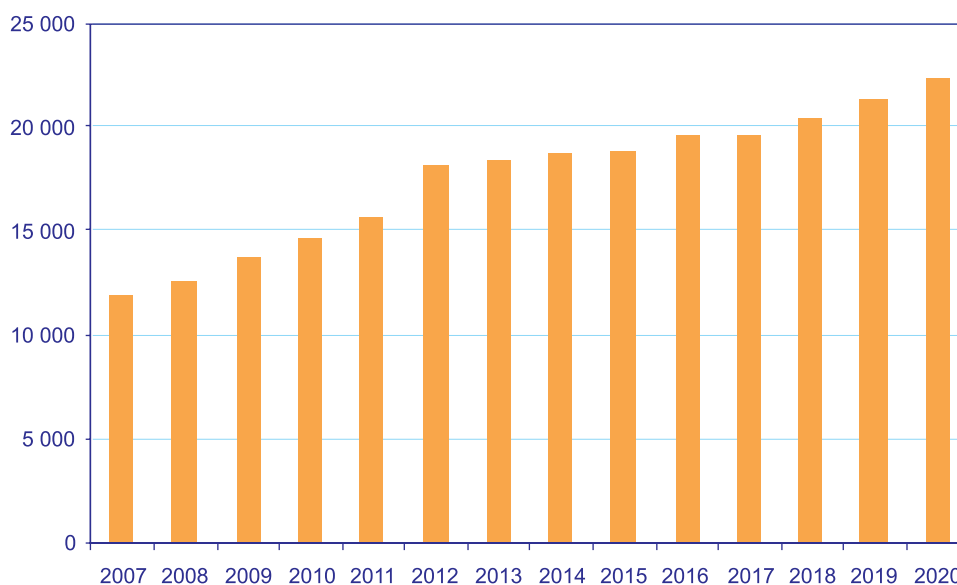
⁴ Biuletyn Statystyczny Województwa Pomorskiego, III kwartał 2007 r., Urząd Statystyczny w Gdańsku.

⁵ „Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych 200-2005”, GUS, Warszawa, Czerwiec 2007.

⁶ 0,3/1,2 proc. (udział „Hotel i restauracji” w PKB).

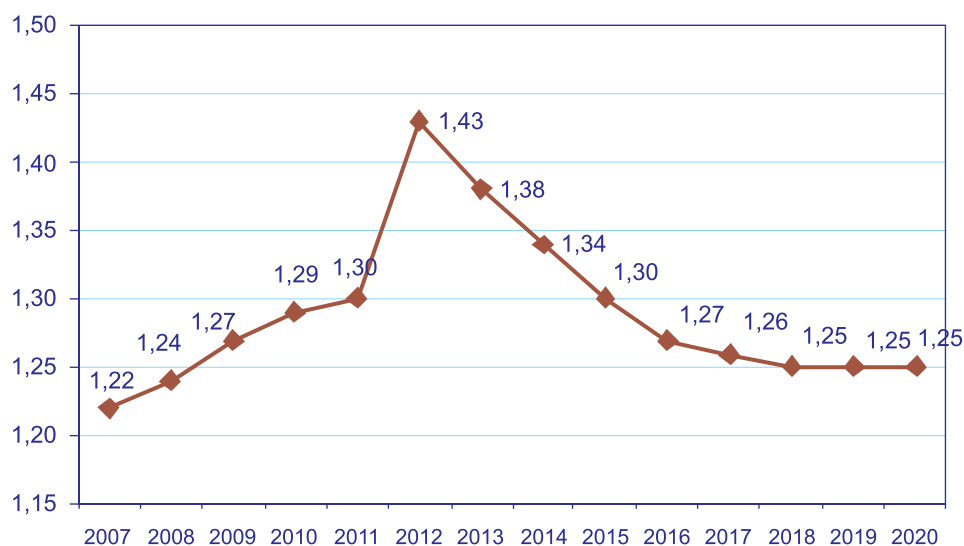

Zmiany znaczenia turystyki w polskim PKB

Wykres 4.
Wartość dodana sekcji „Hotele i restauracje” w Polsce w latach 2007- 2020 (mln złotych, ceny stałe)

Źródło: Prognozy IBnGR.

Wykres 5.
Udział w wartości dodanej ogółem sekcji „Hotele i restauracje” w Polsce w latach 2007- 2020

Źródło: Prognozy IBnGR.

Według prognoz Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową wartość dodana sekcji „Hotele i restauracje” będzie w latach 2007-2020 znajdować się w trendzie wzrostowym. Do roku 2012 zwiększy się ona o ponad połowę (od 2007 roku). Głównym czynnikiem wzrostu w tym okresie będzie zwiększony popyt turystyczny i idący w parze

wzrost nakładów inwestycyjnych, który będzie przede wszystkim objawiał się powstawaniem dużej liczby nowych podmiotów świadczących usługi hotelarsko-gastronomiczne.

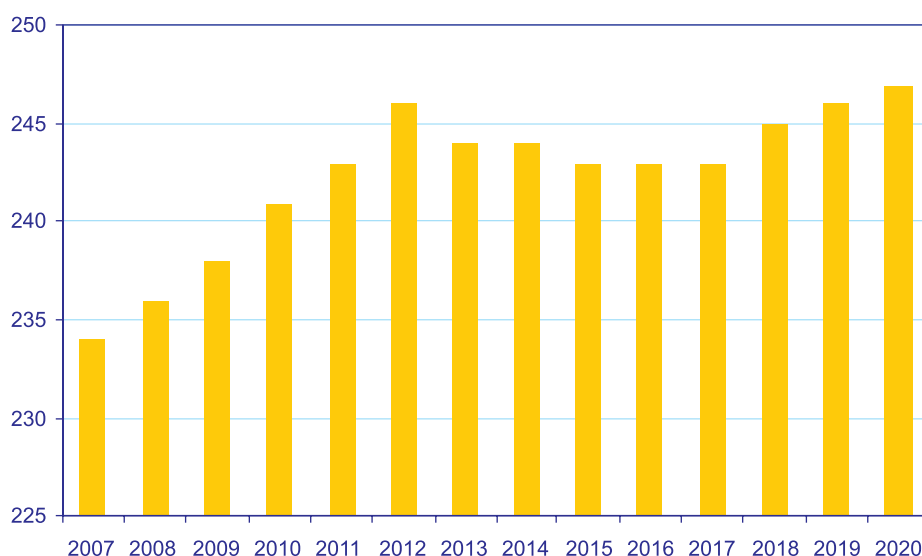
W roku 2012 rozpocznie się nowa tendencja wzrostowa, w której sektor znajdzie się dzięki organizacji EURO 2012. Trend ten będzie jednak nieco bardziej płaski w porównaniu z tendencją z lat 2007-2011. Zatem wartość dodana w turystyce nie będzie już tak dynamicznie wzrastała jak przed mistrzostwami.

Od roku 2017 tempo wzrostu wartości dodanej w turystyce ponownie zacznie przyspieszać. Będzie jednak ono zbliżone do tempa rozwoju całej gospodarki.

Znaczenie gospodarcze turystyki według IBnGR powinno w najbliższych latach wzrastać. Do roku 2011 „Hotele i restauracje” powinny zwiększyć swój udział w PKB o około 0,1 punktu procentowego. W roku 2012 na skutek organizacji EURO 2012 sektor turystyczny będzie się szybciej rozwijał w porównaniu z gospodarką ogółem. Spowoduje to wzrost znaczenia turystyki w PKB o około 0,13 punktu procentowego. Kolejne lata będą okresem powrotu sektora turystycznego do udziału w PKB sprzed mistrzostw (1,3 procent). Inwestycje w sektorze nie będą już tak dynamicznie wzrastały, a przedsiębiorcy skupią się na trwałym wykorzystywaniu zbudowanego wcześniej potencjału. Udział turystyki na poziomie 1,3 procent PKB powinien zostać osiągnięty w roku 2015.

W kolejnych latach turystyka raczej nie będzie otrzymywać już tak mocnych impulsów do rozwoju jakim jest organizacja EURO 2012. Udział „Hoteli i restauracji” w PKB będzie więc pozostawać na stałym poziomie, co będzie oznaczało, że region rozwija się w tempie zbliżonym do tempa wzrostu całej gospodarki. Prognozowany udział na koniec badanego okresu wynosi około 1,25 procent PKB.

Zmiany na turystycznym rynku pracy

Wykres 6.
Pracujący w sekcji „Hotele i restauracje” w Polsce w latach 2007- 2020 (tys. osób)

Źródło: Prognozy IBnGR.

Rozwój sektora turystycznego w latach 2007-2020 znajdzie także swoje odzwierciedlenie na rynku pracy. IBnGR prognozuje, że do roku 2012 liczba pracujących w tym sektorze zwiększy się o 12 tysięcy (do 246 tysięcy). Wzrost zatrudnienia będzie wynikał z rozbudowy infrastruktury obsługi ruchu turystycznego. W kolejnych latach inwestycje w sektorze hotelarsko-gastronomicznym osłabną, wskutek czego nie wzrośnie zapotrzebowanie na nowych pracowników. Liczba pracujących będzie wahać się przedziale od 243 do 245 tysięcy. W roku 2018 pojawi się kolejny trend wzrostowy w turystyce. Spowoduje on, że zatrudnienie w turystyce przekroczy poziom 245 tysięcy.

Projekcje zmian na pomorskim rynku usług turystycznych

Wąsko zdefiniowany sektor usług turystycznych ma takie samo znaczenie gospodarcze dla województwa pomorskiego jak ma to miejsce przeciętnie w kraju. W ciągu kolejnych lat należy oczekiwać, że wzrost udziału sektora w gospodarce regionu pomorskiego będzie wyższy niż w całej Polsce. Będzie tak się działo głównie za sprawą przygotowań do organizacji EURO 2012. Należy nadmienić, że wzrost znaczenia sektora wystąpi prawdopodobnie w większości województw, jednak będzie on najwyższy w tych regionach, które będą najbardziej zaangażowane w organizację imprezy.

Do roku 2012 udział „Hoteli i restauracji” w pomorskim PKB powinien zwiększyć się do 1,3-1,4 procent. W samym 2012 roku powinien on być wyższy niż przeciętnie w kraju i wynosić około 1,5-1,6 procent. W latach po mistrzostwach nastąpić może pewne osłabienie znaczenia gospodarczego turystyki w Pomorskiem. Brak bowiem będzie tak silnych impulsów rozwojowych jakie pojawiają się w regionie w latach 2008-2012. Mimo spadku udziału sektora hotelarsko-gastronomicznego i jego stabilizacji na poziomie około 1,3 procent w gospodarce województwa, należy oczekiwać, że w wartościach bezwzględnych będzie następowało stałe zwiększanie turystycznego PKB w regionie.

Pozytywne impulsy rozwojowe jakie niesie ze sobą organizacja EURO 2012 pojawiają się także na pomorskim rynku pracy. W całym kraju liczba pracujących w sektorze hotelarsko-gastronomicznym wzrośnie do roku 2020 o około 15 tysięcy (według prognoz IBnGR). Oznacza to, że w województwie pomorskim liczba pracujących może zwiększyć się o około 1000-2000 osób. Należy jednak nadmienić, że dynamika wzrostu zatrudnienia w sektorze będzie ograniczana dwoma czynnikami. Po pierwsze w sektorze będzie wzrastała wydajność pracy, co będzie przyczyniało się do częściowego ograniczania popytu na zawody *stricte* turystyczne. Po drugie na skutek emigracji zarobkowej w sektorze będzie następował częściowy niedobór pracowników w stosunku do potrzeb pracodawców. Takie zjawisko już zachodzi w regionie i w najbliższych latach prawdopodobnie utrzyma się.

Główną determinantą wzrostu zatrudnienia w pomorskim sektorze turystycznym będą nakłady inwestycyjne na bazę noclegową i gastronomiczną. Konieczność zapewnienia noclegu kibicom, którzy przyjadą na mecze grupowe lub ćwierćfinał, spowoduje iż w województwie pomorskim, a w szczególności w Trójmieście, wystąpi w najbliższych latach boom hotelarski. Obecne możliwości noclegowe bazy hotelarskiej są niewystarczające, a stopień ich wykorzystania ze względu na atrakcyjność turystyczną regionu jest względnie wysoki. Według szacunków IBnGR, do roku 2012 w samym Trójmieście powinny zostać wybudowane obiekty hotelarskie zapewniające około 20 tysięcy dodatkowych miejsc noclegowych. Do obsługi tych obiektów będzie potrzebny wykwalifikowany personel. Pojawi się więc zapotrzebowanie na pracę w wielu nowo powstałych i rozbudowanych obiektach noclegowych.

Podobnie jak w przypadku bazy noclegowej, w województwie pomorskim pojawi się również zwiększony popyt na usługi gastronomiczne. Stacjonarne obiekty gastronomiczne, ze względu na konieczność obsłużenia natężonego ruchu turystycznego, niewątpliwie będą musiały zwiększyć zatrudnienie. Ponadto pojawi się również duża liczba objazdowych punktów gastronomicznych, specjalizujących się w obsłudze dużych imprez masowych.

Efekty organizacji EURO 2012 będą także miały wpływ na sytuację na pomorskim rynku pracy w kolejnych latach. Po roku 2012 nastąpi ogólny wzrost zainteresowania regionem pomorskim, będący pochodną dobrej promocji (efekt promocyjny EURO 2012), lepszej dostępności komunikacyjnej i rozbudowanej infrastruktury turystycznej. Od tego też roku powinna nastąpić wyraźna poprawa tendencji w przyjazdach turystów krajowych i zagranicznych. Przez pierwsze jednak lata infrastruktura turystyczna będzie dysponowała odpowiednio rozbudowanym potencjałem z okresu mistrzostw. Stąd też zwiększony ruch turystyczny nie będzie powodował znaczących zmian w poziomie zatrudnienia w sektorze hotelarsko-gastronomicznym w regionie.

Do rozwoju sektora turystycznego w województwie pomorskim będą także w pewnym stopniu przyczyniały się środki z Unii Europejskiej przeznaczone na rozwój turystyki. Według stanu z końca 2006 roku w regionie było realizowanych 181 projektów inwestycyjnych, które uzyskały dofinansowanie o łącznej wartości 59,4 mln zł⁷. Oznacza to, że do regionu wpłynęło około 6,7 procent całości środków unijnych przeznaczonych w tym okresie

⁷ „Fundusze unijne wspierają rozwój turystyki”, Informacja prasowa z dnia 12 lipca 2007 r., Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

na rozwój turystyki w Polsce. Pod względem wartości wsparcia rozwoju turystyki, region plasuje się na szóstym miejscu w Polsce (za województwem śląskim, mazowieckim, warmińsko-mazurskim, podkarpackim i łódzkim).

W latach 2007-2013 w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego na realizację projektów z zakresu turystyki w województwie pomorskim wygospodarowano 55,8 milionów euro. Oznacza to, że Pomorskie nadal będzie zajmowało szóstą lokatę w kraju pod względem wysokości unijnego wsparcia na rozwój turystyki. Warto podkreślić, że więcej środków na rozwój turystyki otrzymały województwa o znacznie mniejszym potencjale turystycznym jak np. podlaskie (74,8 mln euro) czy lubelskie (65,3 mln euro). Nie należy zatem przeceniać znaczenia środków z UE dla rozwoju turystycznego Pomorza, gdyż w innych regionach będzie ono większe. W regionie pomorskim natomiast większą rolę odegrają czynniki popytowe jak np. zwiększony napływ turystów na skutek EURO 2012.

W województwie pomorskim około 33 procent przyznanego wsparcia z UE zostanie przeznaczone na promowanie walorów przyrodniczych. Najmniej środków będzie przeznaczonych na ochronę i waloryzację dziedzictwa przyrodniczego (4 procent). Najwięcej z kolei środków zostanie przeznaczonych na tzw. inne formy wsparcia na rzecz wzmocnienia usług turystycznych (63 procent).

W strukturze rodzajowej turystyki w województwie pomorskim nie należy oczekiwać istotnych zmian. Nadal najmocniejszą stroną regionu będzie turystyka wypoczynkowa (wczasy), przed którą rysują się korzystne perspektywy rozwojowe. Z kolei największy potencjał drzemie w innych segmentach turystyki. Rozwój części z nich będzie wspierany przez państwo⁸. Należą do nich:

- turystyka biznesowa: wspieranie rozwoju turystyki biznesowej i kongresowej,
- turystyka w miastach i kulturowa: wspieranie rozwoju turystyki miejskiej, wspieranie rozwoju turystyki kulturowej o wysokiej jakości, wspieranie rozwoju turystyki pielgrzymkowej i etnicznej, wspieranie turystyki w obiektach przemysłowych,
- turystyka na terenach wiejskich: wspieranie rozwoju turystyki wiejskiej,
- turystyka rekreacyjna, aktywna i specjalistyczna: wspieranie rozwoju turystyki uzdrowiskowej, medycznej i rehabilitacyjnej; wspieranie turystyki aktywnej m.in. turystyki wodnej i turystyki rowerowej,
- turystyka przygraniczna i tranzytowa: wspieranie rozwoju turystyki w strefach przygranicznych.

Wydaje się, że województwo pomorskie ma nadal w najmniejszym stopniu wykorzystany potencjał w segmencie turystyki uzdrowiskowej, kulturowej i przemysłowej. Te segmenty sektora będą prawdopodobnie najszybciej się rozwijać. Mocną stroną turystyki pomorskiej będzie również z pewnością turystyka wodna, turystyka miejska oraz turystyka biznesowa i kongresowa. Z kolei takie rodzaje turystyki jak agroturystyka, turystyka pielgrzymkowa, czy turystyka przygraniczna będą rozwijać się raczej szybko, ale nie będą one stanowić najsilniejszej strony regionu. W tych segmentach bardziej wyspecjalizowane będą inne województwa jak np. małopolskie, czy podkarpackie.

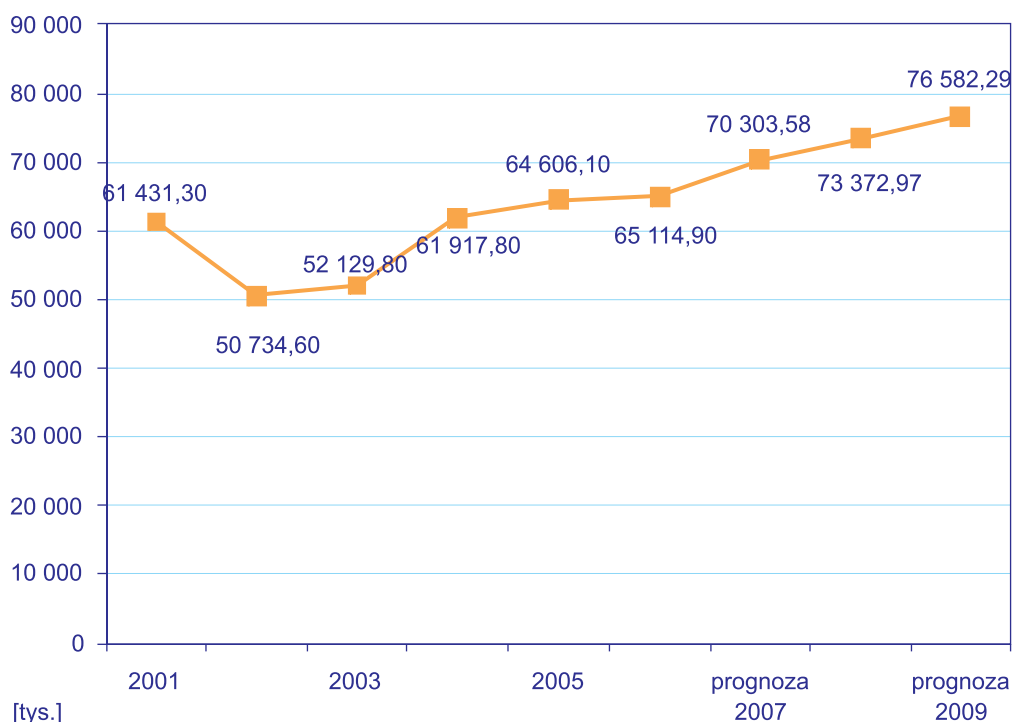
⁸ Cel operacyjny 1.5 Rozwój wiodących typów turystyki, „Strategia rozwoju turystyki na lata 2007-2013”, Ministerstwo Gospodarki, kwiecień 2007.

Rozwój i znaczenie sektora usług turystycznych w Polsce

(Paweł Antonowicz)

Procesy rozszerzenia Unii Europejskiej przyczyniły się do wzrostu znaczenia sektora turystycznego na międzynarodowym rynku wspólnotowym. Trudno jest jednoznacznie oddzielić wpływ i znaczenie samego sektora turystycznego na gospodarkę państwa, ponieważ znajduje się on w komplementarnych powiązaniach z innymi gałęziami przemysłu. Według szacunków UE⁹ ponad 4% PKB państw członkowskich pochodzi z sektora turystycznego, natomiast włączając również sektory z nim powiązane poziom ten wzrasta nawet do 11%. Do roku 2016 prognozuje się, iż udział turystyki w tworzeniu PKB w Unii Europejskiej wzrośnie do 12%, natomiast w zatrudnieniu do 13%.

Struktura przedsiębiorstw tego sektora w obecnie zrzeszonych państwach UE obejmuje w 95%-ach przedsiębiorstwa HORECA¹⁰, zaś jedynie 4,2% podmiotów świadczy usługi organizatorów podróży. W roku 2004 w stosunku do roku 1997 wzrosła o 56% liczba noclegów trzech największych nowych państw członkowskich (Polski, Węgier oraz Republiki Czeskiej) w sąsiednich państwach „starej” Unii.¹¹ W trzech pierwszych kwartałach 2007 roku do Polski przybyło ponad 50,9 mln osób, z czego według szacunków Instytutu Turystyki 11,6 mln wizyt miała charakter turystyczny.

Wykres 7.
Prognoza liczby przyjazdów do Polski na lata 2007-2009

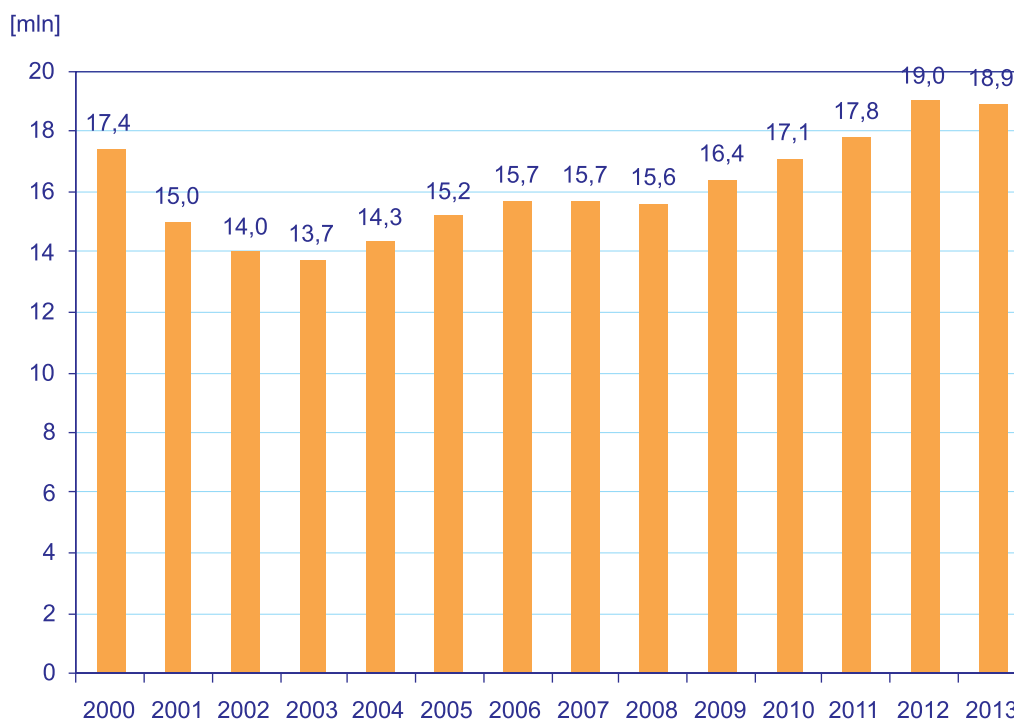
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

⁹ Dział Komunikacji i Informacji Dyrekcji Generalnej ds. Przedsiębiorstw i Przemysłu.

¹⁰ Hotele, restauracje, firmy cateringowe.

¹¹ Europejski przemysł turystyczny w rozszerzonej Wspólnocie. Braki kryją w sobie potencjał możliwości, opracowanie Dyrekcji Generalnej Komisji Europejskiej ds. Przedsiębiorstw, styczeń 2007.

Zakładając porównywalną dynamikę zmian liczby przyjazdów do Polski, jaka miała miejsce w okresie trzech poprzednich lat, prognozuje się, iż rok 2007 zostanie zamknięty ponad 70-oma mln wizyt, z czego blisko 16 mln przyjazdów będzie miało charakter turystyczny. Prognozy Instytutu Turystyki zakładają dalszy wzrost liczby przyjazdów turystycznych do Polski do poziomu 19 mln wizyt w 2012 roku.

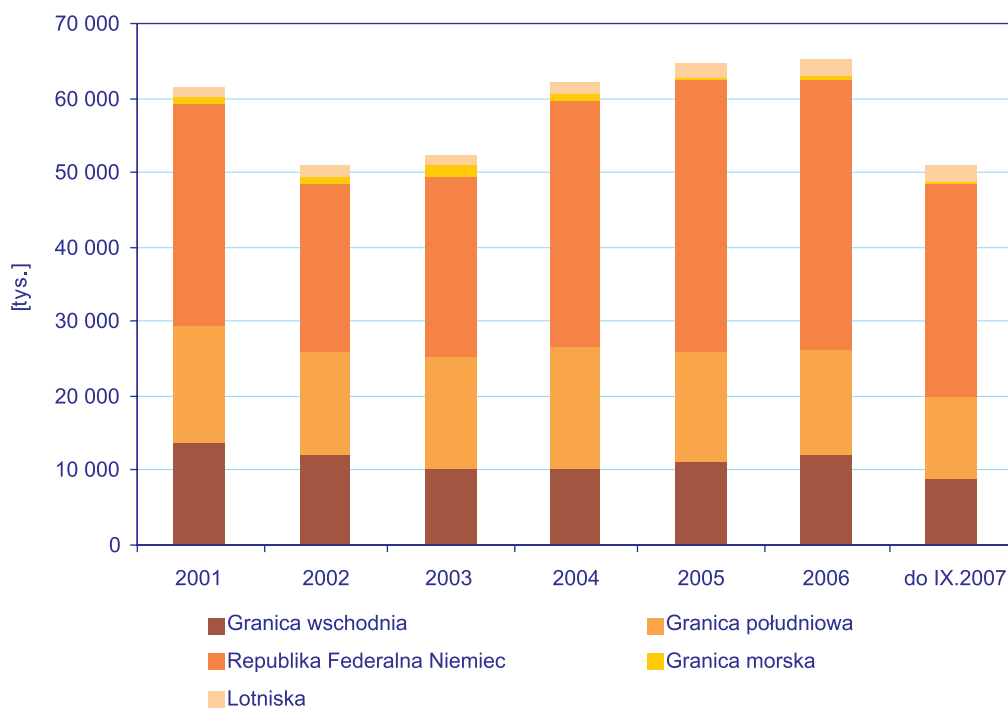
Wykres 8.
Przyjazdy turystów w latach 2000-2006 i prognoza do 2013 r.

Źródło: Oszacowania i prognoza Instytutu Turystyki (XII.2007).

W pierwszych trzech kwartałach 2007 roku aż 56% przyjazdów do Polski odbyło się na granicy z Niemcami, 22% odwiedzających przybyło z Czech i Słowacji, natomiast 18% przyjeżdżających przekroczyło wschodnią granicę Polski.

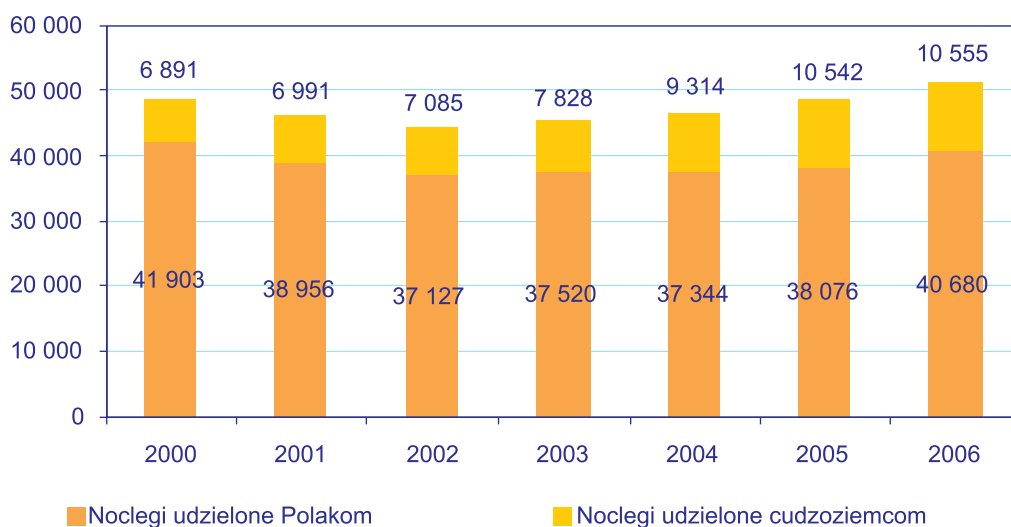
Warto zauważyć, iż w roku 2007 wzrosła¹² o 30% liczba przyjazdów z Portugalii, Irlandii, Belgii, Norwegii, Estonii i Hiszpanii, natomiast 20-30% wzrost ruchu turystycznego odnotowano z takich krajów jak: Łotwa, Szwajcaria, Włochy, Turcja oraz Dania. Oczywiście analiza potencjału sektora turystycznego nie może wyłącznie uwzględniać zagranicznych wizyt w Polsce, tym bardziej, że dominujący udział pokrycia bazy noclegowej w Polsce realizowany jest dla klientów z naszego kraju. Na wykresie poniżej przedstawione zostało historyczne kształtowanie się liczby noclegów udzielonych tym dwóm grupom klientów.

¹² Według szacunków Instytutu Turystyki na zlecenie Departamentu Turystyki Ministerstwa Sportu i Turystyki, (28.XII.2007).

Wykres 9.
Przyjazdy do Polski wg miejsca przekroczenia granicy w latach 2001-2007 [tys]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wykres 10.
Noclegi udzielone Polakom oraz cudzoziemcom w latach 2000-2006 w bazie noclegowej zakwaterowania zbiorowego [tys.]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych: GUS, Turystyka.

Istotny wzrost liczby usług noclegowych dla polskich turystów został odnotowany w 2006 roku (+6,8%), natomiast w latach poprzednich trend tego zjawiska charakteryzowała stabilna tendencja. Relatywnie wysoka dynamika

zmiany liczby realizowanych usług dla cudzoziemców następuje od 2003 roku (+10,5%), przy czym najwyższy wzrost został osiągnięty w roku 2004 (+18,9%). Średnioroczne tempo wzrostu liczby usług noclegowych po wstąpieniu Polski do UE (od 2004 roku) wynosi +4,16%.

Reasumując, rosnący popyt na usługi turystyczne miał swoje odzwierciedlenie w 3,0%-owym wzroście zatrudnienia, jaki został odnotowany w I półroczu roku 2007 względem analogicznego okresu z 2006 roku.¹³ Według szacunków IT rosnące wpływy z tytułu prognozowanego wzrostu liczby przyjazdów cudzoziemców do Polski do roku 2012 pozwolą firmom tego sektora osiągnąć za pięć lata łączny obrót przekraczający 11 mld USD (w 2006 roku łączne wpływy z tytułu przyjazdów cudzoziemców wynosiły 7,2 mld USD). Stymulowany przez organizację Euro 2012 wzrost nakładów inwestycyjnych na infrastrukturę turystyczną oraz komunikacyjną powinien dodatkowo umocnić pozycję konkurencyjną Polski na europejskim rynku usług turystycznych. Kluczowym zadaniem firm tego sektora będzie utrzymanie wysokiego poziomu jakości realizowanych usług, co ściśle wiąże się z koniecznością utrzymania odpowiedniego poziomu potencjału kadrowego. Głównymi barierami dalszego rozwoju sektora usług turystycznych w najbliższych latach może okazać się również, według Ministerstwa Gospodarki¹⁴ - niedostateczne dofinansowanie promocji polskiej turystyki poza granicami kraju oraz niekorzystny wizerunek Polski związany z relatywnie niskim poziomem bezpieczeństwa. Dlatego też, oprócz systemowych działań na poziomie makroekonomicznym, należy zadbać o właściwą promocję mikroregionów, wykorzystując w tym celu również możliwości finansowania tych działań z funduszy europejskich.

¹³ Na podstawie informacji GUS (2007 r.), dane z 2006 r. za: *Pracujący w gospodarce narodowej w 2006 roku*.

¹⁴ *Polska 2007, Raport o stanie gospodarki*, Departament Analiz i Prognoz Ministerstwa Gospodarki, Warszawa 2007, s. 163.

